

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2020

Hässleholms verkstäder och exploatörens ansvar.

Hässleholms verkstäder bedrev verksamhet i ca 75 år. Under sent 1980-tal bebyggdes området med bostäder utan att marken undersöktes. Länsstyrelsen förelade exploatörerna om att undersöka marken enligt 10 kap. miljöbalken. Exploatörerna bestred att de bidragit till att sprida föroreningar och de menade även att konstaterad förorening saknades. Mark- och miljööverdomstolen fick till slut avgöra om det fanns fog för Länsstyrelsen att förelägga exploatörerna att genomföra markundersökningar.

Hässleholms verkstäder bedrev verksamhet i ca 75 år innan de gick i konkurs på 1980-talet. Verksamheten omfattade en större mekanisk verkstad, ett järngjuteri, ytbehandling med färg samt acetylgasframställning. På området fanns flera mindre deponier med restprodukter. Idag utgörs området av radhus, flervåningshus och grönytor och inga spår syns efter den tidigare verksamheten.

Området idag. Källa: Inventering Länsstyrelsen Skåne, EBH-stödet.

Objektet är ett av Länsstyrelsen Skånes riskklass 2 objekt i fas 1, vilket innebär stor risk för miljö och hälsa enligt MIFO-metodiken. Två frågor som aktualiserades tidigt i ärendet var om det fanns någon ansvarig enligt miljöbalken och om området

med dess historik kunde anses vara konstaterat förorenat enligt 10 kap. miljöbalken? Frågorna skulle komma att avgöras av Mark- och miljööverdomstolen först 4 år efter att ärendet inletts.

Länsstyrelsen riktade tidigt blicken mot två exploatörer som uppfört bostäder på området under sent 1980-tal och tidigt 90-tal. Kunde dessa anses ha vidtagit åtgärder som bidragit till föroreningen och därför påföras ett ansvar såsom verksamhetsutövare?

Länsstyrelsen Skånes ansåg det vara högst sannolikt att om ett större bostadskvarter uppförs så borde det rimligtvis ha lett till spridning av föroreningar. Exploatörerna menade tvärtom att deras byggnation inte på något vis påverkat de eventuella föroreningar som skulle kunna finnas i marken på fastigheterna och hänvisade bl.a. till sättet man byggde på, s.k. platta på mark, dvs en platta som gjutits ovanpå marken för att kunna bära exempelvis fasadens tyngd och andra laster. De aktuella byggnaderna uppfördes således utan föregående grävning- eller schaktningsarbeten. Endast i ett fall fanns en byggnad med källare.

Vid förhandlingen i Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt i augusti 2018 framgick dock att anläggandet av platta på mark innebär att åtminstone 1 meter schaktning krävs från avriven markyta, vilken var samma marknivå som det är i dagsläget.

Länsstyrelsen hittade även stöd för att åtgärder vidtagits i ett exploateringsavtal mellan kommunen och en av exploatörerna, i vilket det stod att gemensamma anläggningar inom exploateringsområdet skall anläggas och underhållas genom exploatörens försorg. Sådana anläggningar är garage, förråd, parkeringsplatser,

gång- och cykelvägar, belysning, planteringar, lekplatser, ledningar för VA, el, tele mm. Länsstyrelsen ansåg att dessa åtgärder ofrånkomligen måste ha lett till en spridning av föroreningar.

Exploatörerna bestred alltjämt att de skulle ha bidragit till eller påverkat eventuella föroreningar på fastigheterna, då de inte vidtagit åtgärder på platsen som kan medföra att ett verksamhetsutövaransvar kan utkrävas enligt 10 kap. miljöbalken.

Frågan om konstaterad förorening kvarstod. Det stod tidigt klart att markundersökningar saknades. Inte heller fanns det dokumentation om att någon sanering skulle ha ägt rum eller att massor körts iväg från området. Däremot fanns två geotekniska utredningar från 1970-talet som skulle visa sig vara till stor hjälp. Borrprotokollen visade att det totalt sett i flera punkter påträffats endera skrot, slagg, koks eller karbid från markytan och ner till ca 2,5 m. I ytterligare en geoteknisk utredning från 1987 framgick att området fyllts ut med slagg och aska m.m. Länsstyrelsen slutsats var därför att området delvis var utfyllt med industriavfall och restprodukter.

Hässleholms verkstäder. Källa: Inventering Länsstyrelsen Skåne, EBH-stödet.

Muntliga uppgifter och med visst stöd av flygbilder visade att det funnits flera deponier på området som innehöll restprodukter från gastillverkningen och gjuteriet. Länsstyrelsen bedömde det som sannolikt att gjuterisanden innehållit höga halter av metaller och att tippen legat exponerad, vilket borde ha medfört lakning och att underliggande material förorenats. Gastillverkningen genererade

en restprodukt i form av starkt, basiskt (pH 12) karbidslam förmodat blandat med kromhaltigt gasreningspulver. Länsstyrelsen bedömde det även som sannolikt att marken tillförts främst metaller men även andra föroreningar från lösningsmedel, skärvätskor, petroleumprodukter m.fl.

Exploatörerna ansåg dock alltjämt att det saknades underlag för Länsstyrelsens påstående om att området var förorenat.

Länsstyrelsen behöver enligt gällande praxis inte bevisa graden av förorening utan det räcker att visa att området är förorenat. En pågående planprocess och en undersökning av en kemtvätt gör att det under 2019 utförs två olika markundersökningar i närheten av och delvis inne på området för f.d. Hässleholms verkstäder. Ett par borrhöjningar kom att hamna inom området för f.d. Hässleholms verkstäder, dock utanför exploateringsområdet. Provtagningen visade på förekomst av PAH och metaller över riktvärden för känslig markanvändning. I en punkt fanns vita inslag, en vit finkornig massa, i jorden. Det skulle enligt länsstyrelsens bedömning kunna vara karbidslam från acetylengasdeponin som enligt historiken legat i detta område. I en punkt nära en deponi inom exploatörsområdet uppmättes dessutom mycket höga pH-värden, ca 12.

Länsstyrelsen ansåg att förekomsten av föroreningar inte styrs av fastighetsgränser, och i en bedömning av sannolikheten att en förorening förekommer måste man se till den verksamhet som bedrivits totalt sett inom verksamhetsområdet och inte byggnaders eller deponiers exakta placering.

Länsstyrelsen förelade de ovan nämnda exploatörerna att genomföra en markundersökning på närbelägna men åtskilda fastigheter inom verkstadsindustrins tidigare verksamhetsområde. Exploatörerna bestred ansvar och överklagade föreläggandena till Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt. Domstolen fann emellertid visat att de ifrågakvarande fastigheterna är förorenade, samt att exploatörerna fick anses ha bidragit till

föreningarna och är därmed ansvariga i enlighet med 10 kap. 2 § miljöbalken.

Exploatörerna överklagade mark- och miljödomstolens avgöranden till Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt. Domstolen avslog överklagandena. Mark- och miljööverdomstolen instämde i sina avgöranden (domar meddelade den 28 november 2019 i mål M 9302–18 respektive i mål M 9225–18) i mark- och miljödomstolens bedömning att länsstyrelsen i respektive mål visat att de aktuella fastigheterna är förorenade, samt att ett bolag respektive en ekonomisk förening under slutet av 1980-talet var för sig har låtit bebygga de aktuella fastigheterna. Mark- och miljööverdomstolen ansåg även att det med hänsyn till vad som framkommit om hur verksamheten har bedrivits och varit lokaliserad

saknar betydelse att de miljötekniska markundersökningarna inte avsåg aktuella fastigheterna.

Mark- och miljööverdomstolen fann att bolaget och föreningen har vidtagit åtgärder i form av bland annat grävning och schaktning och är att anse som tidigare verksamhetsutövare. Länsstyrelsen har därför enligt Mark- och miljööverdomstolen haft fog för att utfärda de aktuella föreläggandena. Med hänsyn till att det är fråga om förelägganden att vidta vissa inledande undersökningsåtgärder har det enligt domstolen inte funnits skäl att jämka föreläggandena.

David Laloo och Marcus Norlin, Länsstyrelsen i Skåne